

Lerend evalueren IBP Vitaal Platteland door PBL en VU Athena Instituut

Hand-out over het project en aanpak, 30 mei 2019

Op verzoek van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen, verenigd in het programma IBP Vitaal Platteland, voert het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), en het VU Athena instituut een lerende evaluatie uit van het interbestuurlijk programma Vitaal Platteland¹. In deze hand-out maakt u kennis met dit onderdeel van het programma.

Wie zijn wij?

Het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving) is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyse op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Wij zijn voor alles beleidsgericht en doen ons onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

Het Athena Instituut van de Vrije Universiteit uit Amsterdam is een onderzoeks- en onderwijsinstituut van de Faculteit der Bètawetenschappen dat onderzoekt op de grens van wetenschap en maatschappij.

Het PBL en de VU hebben eerder samengewerkt aan de lerende evaluatie Natuurpact.

Wat is lerend evalueren?

Lerend evalueren is een vorm van evaluatieonderzoek waarbij we niet alleen gericht zijn op meten en weten, maar ook tussentijds leren tussen actoren centraal zetten. Een lerende evaluatie voeren we uit in samenwerking met alle partijen die betrokken zijn bij het beleid (of programma). Dit leren gebeurt al tijdens het evaluatieonderzoek in plaats van achteraf. De betrokkenen kunnen zo de opgedane kennis en inzichten direct gebruiken in hun gebiedsproces om bij te sturen.

De invulling van een lerende evaluatie is elke keer weer een beetje anders, afhankelijk van de opgave, de betrokken partijen, de gekozen manier van werken, et cetera. Een toelichting van deze methode is te zien in de video '[Onderzoeksmethode lerend evalueren](#)' van het PBL.

Wat is de rol van Lerend Evalueren in het programma?

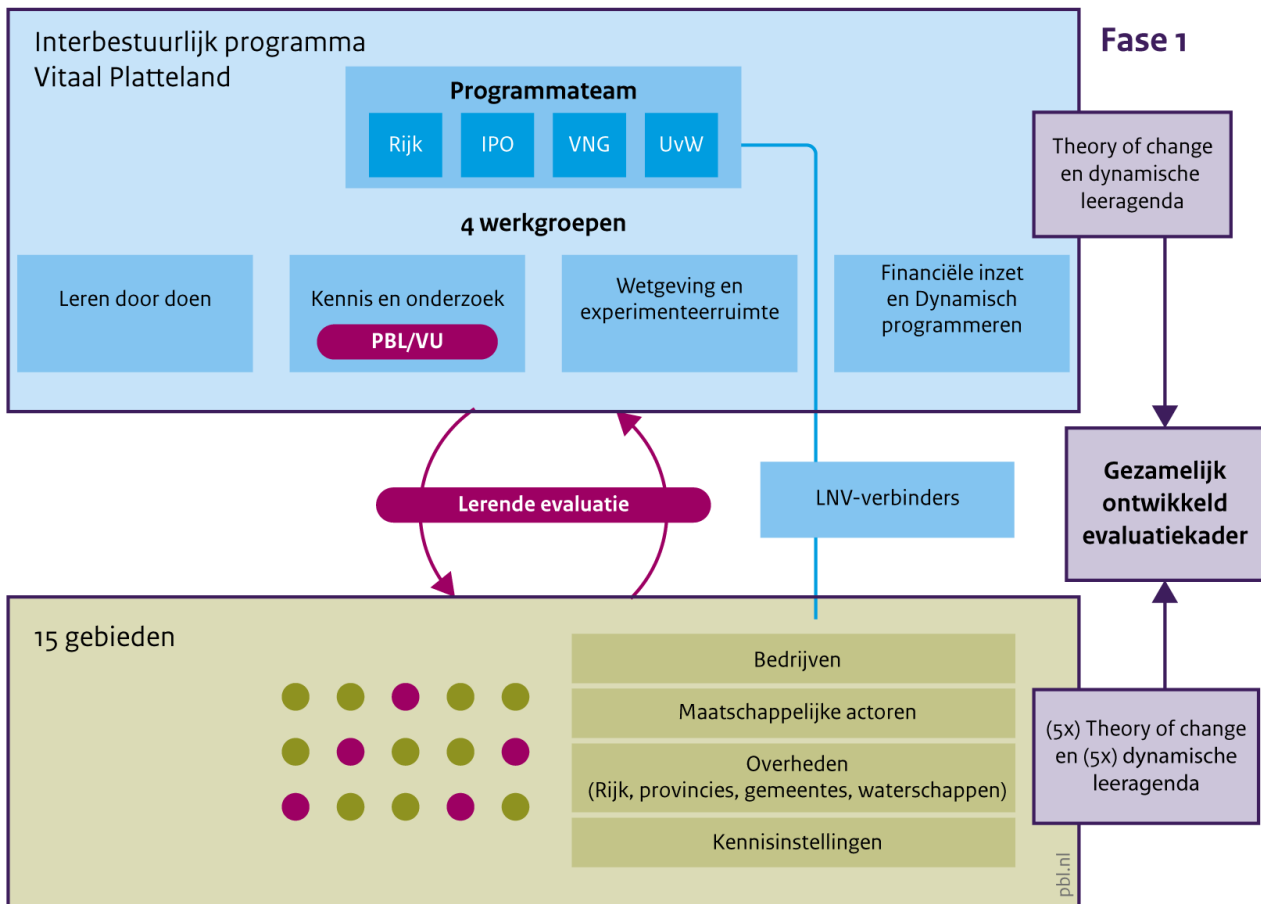
Het Interbestuurlijk programma Vitaal Platteland 'Naar een vitaal platteland' (IBP VP) staat voor een ambitie om in de urgente opgave in het landelijk gebied het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samen als één overheid te laten werken voor een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland. Het hoofddoel van dit nationale programma is het op gang brengen van processen die structurele veranderingen inzetten in het landelijk gebied. Dit wil het programma doen door 15 kansrijke gebieden te ondersteunen in hun zoektocht met kennis en onderzoek, delen leerervaringen via werkplaatsen (Community of Practice), experimenteerruimte regelgeving bieden en (beperkte) financiële bijdrage (zie figuur 1).

De aanpak van het IBP VP bestaat uit een integrale benadering van de opgaven door middel van interbestuurlijke samenwerking waarbij de vragen vanuit de gebieden centraal staan. Deze aanpak verschilt met de huidige praktijk waarin afzonderlijke bestuurslagen en beleidsdossiers ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid proberen bij te dragen aan de benodigde transitie in het platteland. Een dergelijke nieuwe werkwijze vraagt dat alle betrokkenen bij de opgave een proces aangaan van samen zoeken, vooruitgang boeken stapsgewijs, en leren en reflecteren. Dit 'leren' gebeurt in de gebieden op verschillende niveaus (tussen, in en over) waarvoor het programma ondersteuning biedt (zie figuur 2).

Het doel van de lerende evaluatie is samen met alle betrokken partijen uit de gebieden kennis op te halen over de wijze waarop de ambitie van het IBP VP voor één overheid, een integrale aanpak van opgaven in het landelijk gebied met een bottom-up benadering in de praktijk vorm krijgt.

¹ Het IBP Vitaal Platteland is een van de tien opgaven van het overall [InterBestuurlijk Programma](#) (IBP).

Onderzoeksmethode Fase 1 lerende evaluatie Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland

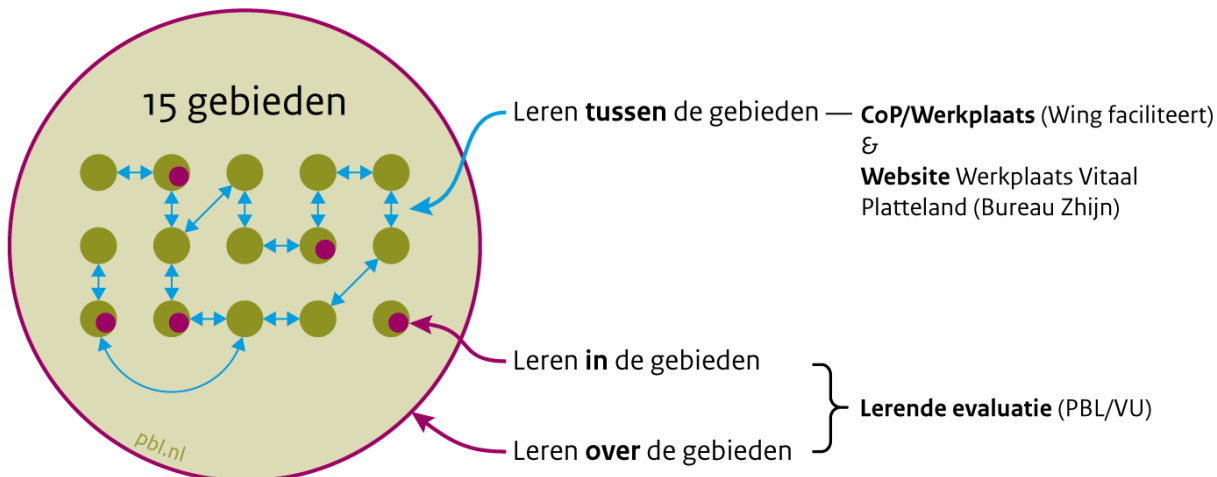
Bron: PBL

Figuur 1 Onderzoeksmethode fase 1 lerende evaluatie

Wat gaan het PBL en de VU doen?

Wat is een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland en welke rol heeft interbestuurlijk samenwerken? Het antwoord op deze vragen zal gaandeweg komen, met variaties tussen verschillende gebieden. Het programma IBP VP kent doelen die zich gedurende het programma gaande weg verder ontwikkelen. Een dergelijke werkwijze vraagt dat betrokkenen leren. 'Leren' in dit verband betekent reflectie op de eigen werkwijze, op de aannames en ideeën omtrent problemen, oplossingen en de eigen rol bij het adresseren daarvan. Het IBP VP bestaat uit vijftien gebieden met een nationaal programma ten dienste daarvan. Om het hele programma te helpen leren en te evalueren gaan het PBL en de VU een evaluatiekader maken. Dat doen we door vier à vijf gebieden en het nationale programma diepgaand te onderzoeken. Wij kijken vanuit welke ideeën betrokken partijen de opgaven in hun gebieden willen aanpakken en hoe hun leeragenda zich gedurende het programma ontwikkelt. De sleutelwoorden hierbij zijn de opgave(-n), Theory of Change (ToC) en Dynamische Leeragenda (DLA). De resultaten daarvan spiegelen en verrijken we met de overige tien à elf gebieden om een gezamenlijk ontwikkeld evaluatiekader op te leveren. Dit kader gaan we in het vervolg van het project toepassen op het gehele programma.

Leren in het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP VP)

Bron: PBL

Figuur 2 Leren van de gebieden in het Interbestuurlijk programma Vitaal Platteland

In welke gebieden gaan we verdiepen?

In het IBP VP zijn 15 gebieden geselecteerd. De gebieden zijn getypeerd op basis van vier typen problematieken: veenweidegebieden, veedichte gebieden, natuur en samenleving, en verduurzaming landbouw, bodem & water. Selectiecriteria voor het casusonderzoek zijn (uitgaande van de beschikbare documentatie):

- type problematiek,
- integraliteit en concreetheid van opgave en voorgestelde projecten,
- betrokkenheid van actoren (publiek/privaat, veel/weinig),
- voortgang projecten en te overwinnen tegenstellingen.

In totaal gaan we in vier à vijf gebieden aan de slag om per gebied samen met de betrokkenen de opgaven, de bijhorende Theory of Change diepgaand te analyseren en Dynamische Leeragenda te ontwikkelen. Op dezelfde manier wordt het nationale programma onder de loep genomen. Welke gebieden we precies gaan onderzoeken doen we in samenspraak met de gebieden zelf.

Hoe ziet het proces verder uit?

De lerende evaluatie vindt plaats gedurende het programma tot eind 2020. Voor dit jaar leggen we de focus op het ontwikkelen van het evaluatiekader via het onderzoek in de gebieden en het nationaal programma.

De (tussen-)resultaten van deze analyse en concept evaluatiekader worden op de Werkplaatsen gedeeld, gespiegeld en verrijkt met de inzichten van de gezamenlijke gebieden en het nationale programma. Dit alles vormt fase 1 in 2019. Het ontwikkelde evaluatiekader gaan we in fase 2 toepassen op het programma, wat geheel moet leiden tot een eindadvies over het programma IBP VP in voorjaar 2021. De aanpak en invulling van deze fase is nog niet gedefinieerd, maar wordt zomer 2020 bekend gemaakt.

Meer informatie

PBL: Hiddo Huitzing, projectleider, E. Hiddo.Huitzing@pbl.nl

Het onderzoek Lerend Evalueren IBP VP kunt u volgen via de website: www.werkplaatsvitaalplatteland.nl .